

Nr 166

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1956.

Under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen,

dels ock föreslå riksdagen att antaga bilagda förslag till lag om ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen samt till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt 24 § riksdagsordningen gäller för makes rätt att vid val till riksdagens andra kammare avgiva valsedel genom andra maken det villkoret att den av makarna som framlämnar valsedeln själv är röstberättigad. I propositionen föreslås, att detta villkor upphäves. Vidare föreslås, att röstlängdsutdrag skall på landet kunna utfärdas, förutom av valnämndens ordförande och dennes suppleant, även av person som särskilt förordnas därtill. För att i viss utsträckning möjliggöra att röstmottagning å beskickningar och konsulat skall kunna äga rum på själva valdagen föreslås i propositionen slutligen förlängning av den tid inom vilken avgivna röstsedlar skall från beskickningar och konsulat insändas till överståthållarämbetet.

Förslag

till

ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga sådan inställelse, må, i den utsträckning och under de villkor som stadgas i nyssnämnda lag, före valet avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning som stadgas i samma lag, avgiva valsedel genom andra maken, *därest denna är röstberättigad.*

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga sådan inställelse, må, i den utsträckning och under de villkor som stadgas i nyssnämnda lag, före valet avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning som stadgas i samma lag, avgiva valsedel genom andra maken.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796)
om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 63, 70, 71, 72 och 75 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

63 §.

För valsedelsförsändelse — — —
kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett *ojävt* vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

För valsedelsförsändelse — — —
kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring. *Till vittne må ej tagas väljarens make och ej heller barn till väljaren eller hans make.*

70 §.

1. Är någon — — — röstlängden
uppförd.

1. Är någon — — — röstlängden
uppförd.

¹ Senaste lydelse av 63 §, 70 § 2 mom., 71 § 1 och 3 mom., 72 och 75 §§ se SFS 1944:84 samt av 71 § 2 mom. se SFS 1950:140.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

2. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å fast postanstalt inom riket.

3. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

71 §.

1. Väljare, som avlämnar valsedel enligt 70 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör.

2. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magi-

1. Väljare, som avlämnar valsedel enligt 70 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör. *Röstlängdsutdrag tecknas å ytterkuvert, varom förmäles i 73 §. Formulär till utdrag fastställes av Konungen.*

2. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magi-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

straten därtill förordnar samt tecknas å ytterkuvert, varom förmäles i 73 §. Formulär till utdrag fastställs av Konungen.

straten därtill förordnar. I kommun på landet må röstlängdsutdrag jämväl utfärdas av den som därtill förordnas; sådant förordnande meddelas av Konungens befallningshavande, där det finnes erforderligt.

Sådant utdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som — — — nämnda ort.

Där så — — — till sökanden.

3. Över gjorda — — — till sökanden.

Förteckning, som — — — Konungens befallningshavande.

Röstlängdsutdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som — — — nämnda ort.

Där så — — — till sökanden.

3. Över gjorda — — — till sökanden.

Förteckning, som — — — Konungens befallningshavande.

72 §.

Röstmottagare är — — — ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar, enligt vad i 75 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å — — — en timme.

De väljare, — — — sina valsedlar.

Ej må — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — denna lag.

Där röstmottagning — — — till kännedom.

Röstmottagare är — — — ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen, utom riket dock ej längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 75 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å — — — en timme.

De väljare, — — — sina valsedlar.

Ej må — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — denna lag.

Där röstmottagning — — — till kännedom.

75 §.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, översän-

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, översän-

(Gällande lydelse)

des av röstmottagare inom riket till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. I det senare fallet skola ytterkuverten vara inlagda i omslag, och skall, där insändandet sker med post, försändelsen anordnas som värdepост. Översändandet skall ske från röstmottagare inom riket omgående samt från röstmottagare utom riket i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet tillhanda sist dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, som — — — verkställa röstsammanräkningen.

Över ytterkuvert, — — — under lås.

(Föreslagen lydelse)

des av röstmottagare inom riket till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. I det senare fallet skola ytterkuverten vara inlagda i omslag, och skall, där insändandet sker med post, försändelsen anordnas som värdepост. Översändandet skall ske från röstmottagare inom riket omgående samt från röstmottagare utom riket i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet tillhanda sist å fjärde dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, som — — — verkställa röstsammanräkningen.

Över ytterkuvert, — — — under lås.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)

Härigenom förordnas, att 29, 35, 36, 37 och 40 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

29 §.

För valsedelsförsändelse — — —
kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett *ojävt* vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

För valsedelsförsändelse — — —
kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring. *Till vittne må ej tagas väljarens make och ej heller barn till väljaren eller hans make.*

35 §.

1 mom. Är någon — — — röstlängden uppförd.

2 mom. Kan med skäl antagas, att

1 mom. Är någon — — — röstlängden uppförd.

2 mom. Kan med skäl antagas, att

¹ Senaste lydelse av 29 §, 35 § 2 mom., 36 § 1 och 3 mom., 37 och 40 §§ se SFS 1942:177 samt av 36 § 2 mom. se SFS 1950:141.

(Gällande lydelse)

röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

(Föreslagen lydelse)

röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å fast postanstalt inom riket.

3. mom. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

36 §.

1 mom. Väljare, som avlämnar valsedel enligt 35 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna.

2 mom. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av

1 mom. Véljare, som avlämnar valsedel enligt 35 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Röstlängdsutdrag tecknas å ytterkuvert, varom förmåles i 38 §. Formulär till utdrag fastställes av Konungen.

2 mom. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magistraten därtill förordnar *samt tecknas å ytterkuvert, varom förmäles i 23 §. Formulär till utdrag fastställs av Konungen.*

valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magistraten därtill förordnar. *I kommun på landet må röstlängdsutdrag jämväl utfärdas av den som därtill förordnas; sådant förordnande meddelas av Konungens befallningshavande, där det finnes erforderligt.*

Sådant utdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som — — — nämnda ort.

Där så — — — till sökanden.

3 mom. Över gjorda — — — till sökanden.

Förteckning, som — — — för valet.

Röstlängdsutdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som — — — nämnda ort.

Där så — — — till sökanden.

3 mom. Över gjorda — — — till sökanden.

Förteckning, som — — — för valet.

37 §.

Röstmottagare är — — — ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen *samt inom riket* till och med valdagen *och utom riket intill* dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å — — — en timme.

De väljare, — — — sina valsedlar.

Ej må — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — denna lag.

Där röstmottagning — — — till kännedom.

Röstmottagare är — — — ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen, utom riket *dock ej längre än till* dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å — — — en timme.

De väljare, — — — sina valsedlar.

Ej må — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — denna lag.

Där röstmottagning — — — till kännedom.

40 §.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valedelsförsändelse inlagts, översändes av röstmottagare inom riket till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. I det senare fallet skola ytterkuverten vara inlagda i omslag, och skall, där insändandet sker med post, försändelsen anordnas som värdepost. Översändandet skall ske från röstmottagare inom riket omgående samt från röstmottagare utom riket i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet till handa sist dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valedelsförsändelse inlagts, översändes av röstmottagare inom riket till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet. I det senare fallet skola ytterkuverten vara inlagda i omslag, och skall, där insändandet sker med post, försändelsen anordnas som värdepost. Översändandet skall ske från röstmottagare inom riket omgående samt från röstmottagare utom riket i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet till handa sist å fjärde dagen efter valdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1956.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring av gällande regler för val till riksdagens andra kammare och för kommunala val.*

Föredraganden anför följande.

Enligt riksdagsordningen gäller såsom allmän regel, att rösträtt vid val av ledamöter till andra kammaren ej må utövas av annan valberättigad än den som personligen inställer sig vid valförrättning. Samma grundsats gäller enligt den kommunala vallagen vid val, som där avses. I syfte att underlätta de röstberättigade medborgarnas deltagande i de politiska och kommunala valen har dock vissa undantag gjorts från denna huvudregel. Sålunda kan enligt de detaljerade bestämmelser, som meddelats i lagen om val till riksdagen (vallagen) och i kommunala vallagen bl. a. valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga inställelse vid valförrättning, få avlämna valsedel genom postverket eller utrikesförvaltningens organ. Vidare äger gift väljare avlämna valsedel genom andra maken, om även denna är röstberättigad.

Yrkanden om ytterligare åtgärder för att underlätta för de röstberättigade att delta i de allmänna valen har vid skilda tillfällen framförts. Sålunda hemställde riksdagen i skrivelse år 1951 (nr 51) om förslag till sådana ändringar i vallagarna att den nomadiserande lappbefolkningen får rätt att före valdagen rösta å postanstalt samt i skrivelse år 1953 (nr 99) om översyn av bestämmelserna angående röstmottagning å beskickningar och konsulat. En utredning i frågan om vilka personer som skall vara behöriga att på landet utfärda röstlängsutdrag har begärts i skrivelse av 1955 års riksdag (nr 151).

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1955 uppdrog jag åt kanslidirektören vid överståthållarämbetet Sten Waller att såsom sakkunnig verkställa teknisk översyn av bestämmelserna rörande allmänna val. Utredningsmannen erhöll enligt direktiven i uppdrag bl. a. att verkställa de utredningar, som begärts i de nyss nämnda riksdagsskrivelserna.

Den sålunda tillkallade utredningen, som antagit benämningen *1955 års valutredning*, avgav den 12 december 1955 ett delbetänkande, vari till behandling upptagits vissa frågor rörande möjligheterna att underlätta deltagande i allmänna val. I betänkandet behandlas sålunda frågor om ändrade bestämmelser rörande valedelsförsändelse genom äkta make, om behörighet att på landet utfärda röstlängdsutdrag, om ändring av bestämmelserna angående röstmottagning på beskickningar och konsulat samt om underlätande av lapparnas valdeltagande.

Över betänkandet har efter remiss yttranden inkommit från generalpoststyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Västerbottens samt Norrbottens län ävensom från svenska landskommunernas förbund. Länsstyrelsen i Jönköpings län har bifogat yttrande från magistraten i Jönköping. Av länsstyrelsen i Malmöhus län har överlämnats yttranden från magistraten i Malmö och kommunalnämnden i Hörs köping. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har vid sitt yttrande fogat yttranden från magistraterna i Göteborg och Uddevalla samt kommunalnämnderna i Munkedals och Partille kommuner. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har bifogat yttranden från magistraten i Lidköping samt kommunalborgmästarna i Falköping, Skövde och Tidaholm. Vid yttrandet från länsstyrelsen i Örebro län har fogats yttrande från magistraten i Örebro. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har överlämnat yttranden från magistraten i Sundsvall och kommunalborgmästaren i Örnsköldsvik. Av länsstyrelsen i Norrbottens län har överlämnats yttrande från lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt.

Jag anhåller att nu få upptaga de i betänkandet behandlade frågorna om valedelsförsändelse genom äkta make, om utfärdande av röstlängdsutdrag och om röstmottagning på beskickningar och konsulat. Några särbestämmelser till underlätande av lapparnas valdeltagande har utredningen icke ansett erforderliga. Utredningen har följaktligen icke framlagt något förslag i detta hänseende. Frågan torde böra vinna sin lösning inom ramen för det mera omfattande spørsmålet om generella regler, innebärande förbättrade möjligheter till valdeltagande för avlägset boende röstberättigade. Detta spørsmål kommer att behandlas under utredningens fortsatta arbete. Med hänsyn härtill och då jag icke eljest finner anledning att nu ingå på denna fråga, vill jag i det följande begränsa redogörelsen för betänkandet och yttrandena till vad som avser de tre förstnämnda frågorna.

I. Frågan om ändring av bestämmelserna rörande valedelsförsändelse genom äkta make

Gällande rätt. Enligt 24 § riksdagsordningen må i den ordning, som stadgas i lagen om val till riksdagen, make avgiva valedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad. De bestämmelser som finnes härom i val-

tagen gäller både då röstningen sker vid valförrättning och då den sker på postanstalt, beskickning eller konsulat. Jämlikt 62 § nämnda lag äger sålunda, därest äkta makar båda är röstberättigade, den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken vid valförrättning. Detsamma gäller enligt 74 § vid röstning på postanstalt, beskickning eller konsulat. Enligt sistnämnda stadgande är det dock en förutsättning att den make som lämnar valsedel för andra maken också själv röstar.

Enligt 28 § kommunala vallagen må, om äkta makar båda är röstberättigade »vid samma val», den ena av dem genom andra maken ingiva valsedel vid valförrättning. Även vid kommunala val gäller, enligt 39 §, att make själv skall rösta för att få lämna valsedel för andra maken på postanstalt, beskickning eller konsulat. Villkoret att båda makarna skall vara röstberättigade »vid samma val» torde innebära, att båda skall äga rösträtt t. ex. vid kommunalfullmäktigevalet i samma kommun, vid stadsfullmäktigevalet i samma stad, vid kyrkofullmäktigevalet i samma församling. Däremot erfordras ej, att makarna är röstberättigade i samma valdistrikt eller i samma valkrets. Är den av makarna, som avlämnar valsedelsförsändelsen, icke röstberättigad i valdistriktet, måste han genom särskilt intyg styrka, att han är röstberättigad vid valet i fråga.

Beträffande sättet för valsedelsförsändelses iordningställande stadgas i 63 § vallagen och 29 § kommunala vallagen, att väljaren själv frivilligt skall inlägga sin valsedel i innerkuvert och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvert, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vittnet intygar å ytterkuvertet med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

Betänkandet. Utredningen har anfört, att några principiella skäl icke kan anses föreligga för ett bibehållande av kravet att make, som överlämnar andra makens valsedelsförsändelse, själv skall vara röstberättigad. Icke heller torde, enligt utredningen, mot ett slopande av detta krav kunna anföras, att röstningsproceduren därigenom skulle kompliceras. De fall, då en icke röstberättigad make komme att överlämna valsedelsförsändelse och då sålunda svårigheter ur identifieringssynpunkt kunde uppstå, torde bli tämligen få. Det finge ankomma på honom att på lämpligt sätt styrka sin identitet.

Beträffande verkan av den föreslagna ändringen anför utredningen, att den kommer att medföra behörighet för gifta personer, som icke är svenska medborgare eller som icke uppnått föreskriven rösträttsålder, att avlämna valsedelsförsändelse. Utredningen anser, att det icke finns någon anledning att utesluta dessa personer från möjligheten att överbringa en av andra maken iordningställd valsedelsförsändelse. Härom anför utredningen vidare:

Möjligen skulle man kunna ifrågasätta lämpligheten av att en utländsk medborgare tager befattning med ett svenskt val, hur obetydlig denna be-

fattning än må vara. Häremot kan dock invändas, att en utlänning redan nu är oförhindrad att fungera som sådant biträde som väljare i vissa fall äger anlita vid personlig inställelse. — Ett motsvarande betraktelsesätt torde kunna anläggas på frågan om lämpligheten av att en make vid kyrkofullmäktigval skall ha rätt att anlita den andre maken, även om denne utträtt ur statskyrkan.

Om det på grund av berörda omständighet likväl skulle anses olämpligt att genomföra ändringsförslaget, har utredningen förordat, att i allt fall den kommunala vallagen ändras därhän, att vid kommunalval make, som själv är röstberättigad vid samma *slag av val*, erhåller rätt att avlämna andra makens valedelsförsändelse.

Någon ändring av bestämmelserna att vid röstning på postanstalt, beskickning eller konsulat make som förutsättning för att få avlämna valedelsförsändelse från andra maken också själv måste rösta har utredningen icke ansett påkallad.

Utredningen har i förevarande sammanhang även berört det i vallagarna uppställda kravet på närvaro av ojävigt vittne vid iordningställande av valedelsförsändelse. Dessa bestämmelser har, enligt utredningen, efter ikraftträdandet av den nya rättegångsbalken och upphävandet därmed av den äldre rättegångsordningens regler om vittnesjäv givit upphov till vissa tolkningssvårigheter. Enligt uppgift till utredningen har det sålunda bl. a. inträffat, att då make till valförrättaren överlämnat valedelsförsändelse, vid vars iordningställande denna make själv tjänstgjort som vittne, valförrättaren ansett sig nödsakad att godtaga valedelsförsändelsen, enär han icke i gällande lagbestämmelser kunnat finna stöd för en vägran. Enligt utredningens mening bör å vittne, som här avses, kunna tillämpas bestämmelsen i 24 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken, vari stadgas att, om enligt lag eller författning för besiktning, uppskattning eller annan sådan uppgift ojävig person skall anlitas och särskild föreskrift därom ej är meddelad, därtill ej må tagas någon, mot vilken förekommer jäv, som gäller mot domare. Utredningen har fördenskull utgått ifrån att kravet på ojävighet hos vittne, som medverkar vid iordningställande av valedelsförsändelse, alltjämt har den innebörden att därigenom såsom vittnen uteslutes familjemedlemmar och andra väljaren närstående personer. Utredningen har följaktligen icke ansett någon särskild bestämmelse härom erforderlig. För det fall att tvekan likväl skulle råda om riktigheten av utredningens uppfattning om tillämpligheten i förevarande sammanhang av nyssnämnda bestämmelse i lagen om införande av nya rättegångsbalken har utredningen förordat, att frågan om ojävigheten uttryckligen regleras i vallagarna.

Yttrandena. Vad först angår frågan om bibehållande av nu gällande krav på rösträtt för den av två makar, som vill avlämna valedelsförsändelse från andra maken, har utredningens förslag i princip vunnit anslutning eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* och *magistraten i Malmö* har därvid särskilt betonat, att

det icke kan antagas, att valsäkerheten skulle bli lidande, om förslaget genomföres. Ett bibehållande av nuvarande ordning skulle, enligt vad magistraten vidare anfört, icke medföra några praktiska fördelar men däremot vålla de röstande en del besvär. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har uttalat, att den föreslagna reformen är ägnad att i någon mån underlätta valdeltagandet och samtidigt torde medföra minskat besvär för valförrättarna. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har anfört:

Vad beträffar reglerna för äkta makes röstning genom valedelsförsändelse (äkta-makekuvert) finner länsstyrelsen att det saknas bärande skäl att bibehålla kravet på att den som utövar sin rösträtt genom andra maken själv skall vara röstberättigad. Den make som avlämnar den andres valedel måste enligt länsstyrelsens mening endast anses som ett ombud för denne och har till uppgift att till valförrättaren överlämna den redan i förväg iordningställda valedelsförsändelsen. Frågan om vem som överlämnar försändelsen till valförrättaren måste överhuvudtaget anses vara av underordnad betydelse. Några praktiska olägenheter torde icke behöva uppstå genom borttagande av kravet på att båda makarna skola vara röstberättigade vid röstning genom valedelsförsändelse. Det torde väl ytterst sällan inträffa att en make, som avser att utöva sin rösträtt genom valedelsförsändelse, hindras från detta på grund av att den andra maken, som skall avlämna valedelsförsändelsen, saknar rösträtt.

Generalpoststyrelsen har ifrågasatt, om det är erforderligt med olika regler beträffande, å ena sidan, röstning inför röstmottagare, för vilket fall utredningen förutsatt bibehållande av nuvarande regel att valedelsförsändelse icke må mottagas, med mindre framlämnaren själv röstar, samt, å andra sidan, röstning i allmän vallokal. Styrelsen har dock icke velat göra någon erinran mot förslaget på denna punkt. *Magistraten i Göteborg* har berört samma fråga och därvid uttalat sin anslutning till utredningens uppfattning att anledning ej finnes till ändring av bestämmelserna i 74 § vallagen och 39 § kommunala vallagen att make, för att få framlämna valedelsförsändelse från andra maken vid röstning inför röstmottagare, själv samtidigt röstar.

En avvisande hållning till förslaget i förevarande del har intagits endast av *länsstyrelsen i Jönköpings län* och *magistraten i Jönköping*. Länsstyrelsen har anfört:

I och med iordningställandet av valedelsförsändelsen har den väljande icke utövat sin rösträtt, vilket ju sker först genom försändelsens avlämnande till valförrättaren. Den make, som avlämnar försändelsen, utför således denna del av röstningsproceduren. Emellertid har det visat sig, att valutgången kan vara beroende av en enda röst. Därest nu den, som fått i uppdrag att avlämna försändelsen, uraktlåter att göra detta, kunde det inträffa att en person, som själv icke vore röstberättigad, genom sin nämnda underlåtenhet påverkade utgången av valet, vilket måste anses otillfredsställande. Det finnes för övrigt enligt länsstyrelsens förmenande icke någon anledning att i nu ifrågavarande fall uppställa lindrigare villkor än dem, som gälla vid försändelsens avlämnande till röstmottagare, då ju båda makarna måste vara röstberättigade vid valet. Länsstyrelsen håller därför före, att

den som avlämnar valedelsförsändelse själv alltid skall vara röstberättigad vid det val, som försändelsen avser.

Magistraten har såsom en betänklig konsekvens av förslaget framhållit möjligheten av att valedelsförsändelse får framlämnas av make, som ej uppnått myndig ålder eller som omyndigförklarats. Magistraten har vidare funnit sig icke kunna instämma i utredningens uttalande att ett slopande av rösträttskravet för äkta make, som framlämnar valedelsförsändelse från andra maken, icke skulle komplicera röstningsproceduren. Enligt magistratens uppfattning torde i vart fall i städerna, där antalet röstberättigade i varje valdistrikt är mycket stort, den tid, som kan anslås för varje röstande, vara mycket kort. Identifieringen av icke röstberättigad make, som önskar framlägga valedelsförsändelse från andra maken, måste emellertid med nödvändighet taga viss tid i anspråk, särskilt i fall, där tvekan måste råda, om åberopad legitimation kan godtagas. Ett dylikt fördröjande av valförrättningen skulle innefatta ett icke önskvärt komplicerande av densamma.

En motsatt uppfattning i sistnämnda fråga har tillkännagivits av *magistraten i Göteborg*, som anför, att behovet för icke röstberättigad make att styrka sin identitet icke behöver medföra några svårigheter. Förutom på det av utredningen angivna sättet kan detta, enligt denna magistrat, ske exempelvis genom företeende av försäkringsbesked angående obligatorisk sjukförsäkring, å vilket finnes upptagna dagen för äktenskapets ingående och andra makens födelsedag. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har betonat, att den ej röstberättigade maken bör kunna styrka sin identitet genom företeende av vederbörlig legitimationshandling.

Vidkommande det av utredningen i *andra hand* framförda förslaget om sådan ändring i kommunala vallagen, att vid kommunalval make, som själv är röstberättigad vid *samma slag av val*, erhåller rätt att framlägga andra makens valedelsförsändelse, har *generalpoststyrelsen* — vilken som nyss nämnts ansett sig icke böra göra någon erinran mot den av utredningen i första hand förordade reformen — anför följande:

Styrelsen förutsätter emellertid, att under alla förhållanden de stränga regler, som nu gälla för kommunala val, nämligen att makarna skola vara röstberättigade vid samma val (stadsfullmäktigeval i samma stad, kommunalfullmäktigeval i samma kommun etc.) mjukas upp, även när fråga är om röstning inför röstmottagare. Därvid synes lagtexten böra utformas så, att båda makarna skola vara röstberättigade vid sådana kommunalval, för vilka samma valdag fastställts. Om föreskriften utformas att gälla »samma slag av val» kan det nämligen inträffa, att makar, som äro mantals-skrivna på olika platser, icke kunna avlämna valedelsförsändelser för varandra, om nämligen den ene är röstberättigad vid stadsfullmäktigeval och den andra vid kommunalfullmäktigeval och landstingsmannaval.

Magistraten i Jönköping, som enligt vad nyss sagts avstyrkt förstahandsalternativet, har funnit anledning icke föreligga till erinran mot den av utredningen i *andra hand* föreslagna lösningen.

Den i betänkandet berörda frågan om innebörden av det i 63 § vallagen och 29 § kommunala vallagen uppställda kravet på närvaro av ojävigt vittne vid valsedelsförsändelses iordningställande har upptagits till diskussion i flera yttranden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har biträtt den i betänkandet framförda tolkningen av 24 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken innebärande att samma krav på ojävighet bör ställas på vittne vid valsedelsförsändelses iordningställande som gäller för domare. Länsstyrelsen har därvid framhållit, att motsvarande jävsregler beträffande sådant vittne gällde före rättegångsreformen och att någon ändring i detta avseende varken torde ha varit avsedd eller synes erforderlig.

Magistraten i Göteborg har förklarat sig visserligen dela utredningens uppfattning att åt förevarande bestämmelser i vallagarna bör ges den innebörden att därigenom som vittnen uteslutes familjemedlemmar eller andra väljaren närstående personer. Magistraten har emellertid ansett det mycket tveksamt, om 24 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken kan åberopas som stöd för en sådan tolkning. Med hänsyn härtill har magistraten förordat, att frågan om ojävigheten uttryckligen regleras i vallagarna. Liknande uppfattning har tillkännagivits av *generalpoststyrelsen* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Skaraborgs och Västernorrlands län*. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* har anfört:

Enligt vallagarnas ordalydelse inskränker sig — — — vittnets medverkan till att dels vara närvarande, då väljaren inlägger innerkuvertet i ytterkuvertet och undertecknar förklaringen, dels ock bevittna väljarens egenhändiga namnteckning. Vid sådant förhållande anser länsstyrelsen ifrågasvarande vittne knappast kunna likställas med person, som avses i 24 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken. Enligt länsstyrelsens uppfattning torde föreskrifterna i vallagarna om vittnets ojävighet ej längre kunna tillmätas betydelse, sedan de allmänna vittnesjäven bortfallit. Anledning synes emellertid föreligga att såsom vittne utesluta den make, som avger valsedelsförsändelsen för andra maken, samt väljarens barn och möjligen andra väljaren närstående personer. I så fall bör enligt länsstyrelsens mening frågan om jäv mot vittnet uttryckligen regleras i lag.

Även *magistraten i Malmö* har ifrågasatt, om icke kretsen av jäviga personer borde inskränkas till make och barn. I allt fall bör också enligt magistraten förtydligande bestämmelser om vilka som skall anses jäviga införas i de författningar, som reglerar de allmänna valen. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har ansett frågan om vad som skall förstås med ojävigt vittne oklar och höra närmare utredas. Frågan om hur man skall avgränsa kretsen av jäviga personer bör enligt länsstyrelsen därvid ägnas särskild uppmärksamhet. Länsstyrelsen har i detta sammanhang särskilt understrukit, att riskerna för valsäkerheten i högre grad är knutna till iordningställandet av valsedelsförsändelsen än till dennas överbringande och framlämnande genom — röstberättigad eller icke röstberättigad — make.

Uppgift om vilka personer som är jäviga som vittnen bör enligt *länssty-*

relsen i Kalmar län meddelas på ytterkuverten till valsedelsförsändelserna, så att ingen röstande behöver sväva i ovisshet om vad som gäller i detta avseende.

Utan att vilja ingå på om utredningens tolkning av vallagarnas bestämmelser om ojävigt vittne kan vara riktig har *magistraten i Jönköping*, till vilken *länsstyrelsen i Jönköpings län* anslutit sig, framhållit det som helt verklighetsfrämmande att räkna med att det under pågående valförrättning skulle vara möjligt att genom frågor till den som framlämnar valsedelsförsändelse eller på annat sätt kontrollera, om mot vittnet på försändelsen förekommer jäv, som gäller mot domare. Nuvarande bestämmelser i vallagarna om ojävigt vittne innebär, enligt magistraten, föga mer än ett råd att vid iordningställande av valsedelsförsändelse anlita en utomstående person. Någon anledning till ändring i detta sakernas tillstånd föreligger enligt magistratens uppfattning icke.

Departementschefen. Förarbetena till gällande och tidigare bestämmelser i ämnet innehåller, såsom utredningen framhållit, visserligen inga direkta uttalanden om de skäl, som ligger till grund för kravet att den make, som överlämnar valsedelsförsändelse från andra maken, också själv skall vara röstberättigad. Det torde dock kunna antagas, att med reglerna härom avsetts att värna valsäkerheten och att det ansetts angeläget att i sådant syfte skapa garanti mot att person, som själv vore utesluten från rösträtt, det oaktat kunde delta i valet genom överbringande av valsedelsförsändelse från sin make och i så måtto möjligen kunde inverka på valutgången. Valsäkerheten torde emellertid främst skyddas genom att det överhuvudtaget icke är möjligt att rösta genom annan person, utom då fråga är om makar. Ur denna synpunkt torde det vara av mindre betydelse, om undantaget utsträcker sig att omfatta också de fall, då den make som inställer sig icke själv har rösträtt. Då å andra sidan en sådan ändring av gällande regler, åtminstone i enstaka fall, kan underlätta valdeltagandet vill jag biträda förslaget.

Någon nämnvärd komplicering av röstningsproceduren torde ej befaras uppkomma som följd av att icke röstberättigad make medges rätt att framlämna valsedelsförsändelse från andra maken. Visserligen kan sådan make icke, såsom en röstberättigad person, återfinnas i röstlängden. Betyggande legitimation kan emellertid utan omgång ske på annat sätt, exempelvis genom företeende av prästbevis eller besked rörande allmän sjukförsäkring.

På grund av det sålunda anförda vill jag föreslå, att i 24 § riksdagsordningen vidtages sådan ändring, att kravet på att make, som ville framlämna valsedelsförsändelse från andra maken, själv skall vara röstberättigad, bortfaller. Därest förslag om sådan ändring av riksdagen antages såsom vilande, torde till behandling i samband med grundlagsfrågans slutliga prövning få framläggas förslag till härav föranledda ändringar i vallagarna.

Vid röstning på postanstalt, beskickning eller konsulat, gäller, såsom

jag i det föregående nämnt, som villkor för att make skall få framlämna valsedelsförsändelse från andra maken att han också själv röstar. Utredningen har ansett sig icke böra föreslå någon ändring i detta hänseende. Ehuru skäl kan anföras för en ändring av vallagarnas bestämmelser även i detta hänseende, är jag icke beredd att i detta sammanhang upptaga frågan härom.

Vad slutligen angår frågan om innebörden av det i 63 § vallagen och 29 § kommunala vallagen uppställda kravet på att vittne, som medverkar vid iordningställande av valsedelsförsändelse, skall vara »ojävtigt» har vissa remissinstanser anmält tveksamhet beträffande riktigheten av den i betänkandet framförda meningen att å sådant vittne kan i nämnda hänseende tillämpas bestämmelsen i 24 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken. Vittne som här avses skulle nämligen icke kunna likställas med de i nämnda lagrum angivna personerna. För att skapa klarhet härvidlag bör, såsom i flera yttranden förordats, uttrycklig bestämmelse införas i vallagarna beträffande de diskvalifikationsgrunder, som anses böra gälla i fråga om vittne. I sådant hänseende torde det enligt min mening föra för långt att utesluta alla dem, som enligt den äldre rättegångsordningen var att anse som jäviga. Ur valsäkerhetssynpunkt torde det vara fullt tillräckligt, om från vittnesbehörigheten undantages väljarens make samt barn till någon av makarna. Föreskrift av detta innehåll synes kunna upptagas i 63 § vallagen och 29 § kommunala vallagen.

II. Frågan om behörighet att på landet utfärda röstlängdsutdrag.

Gällande rätt m. m. I fråga om val till riksdagens andra kammare kan enligt 70 § vallagen röstning i vissa närmare angivna fall ske på postanstalt eller på beskickning eller konsulat. Den röstande skall, då han avlämnar valsedel enligt dessa bestämmelser, inneha för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets väljaren tillhör.

Jämlikt 71 § 2 mom. vallagen skall röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magistraten därtill förordnar. Den som vill erhålla röstlängdsutdrag rörande sin rösträtt skall därom antingen personligen göra framställning hos den som äger utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med posten insända egenhändigt undertecknad, av minst en person bevittnad ansökan. Ansökan må ock insändas till kommunalnämndens ordförande eller magistraten i den ort, där sökanden är uppförd i röstlängd, och skall i sådant

fall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget. I ansökan bör uppgivas den sökandes fullständiga namn, födelseår och hemvist inom nämnda ort. Där så begäres, skall utdrag med posten översändas till sökanden. Möter, då ansökan inkommit med posten, hinder för utfärdande av begärt utdrag, skall meddelande härom med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till sökanden.

Vad nyss sagts i avseende å magistrat skall, jämlikt 90 § vallagen i stad utan magistrat i tillämpliga delar gälla om den valnämnd, som skall finnas för sådan stad. Även den särskilda valnämnden i Stockholm är jämlikt 90 a § nämnda lag i dessa avseenden jämställd med magistrat.

I fråga om kommunalval har bestämmelser, motsvarande de nyss återgivna, upptagits i 35, 36 och 63 §§ kommunala vallagen.

Poströstningen genomfördes för kommunalval 1942 och för val till riksdagens andra kammare 1944. Behörighet att på landsbygden utfärda röstlängdsutdrag tillkom till en början endast valnämndens ordförande. I två likalydande motioner vid 1950 års riksdag (I: 193 och II: 233) hemställdes — under åberopande av att vissa praktiska olägenheter uppkommit genom denna begränsning — om sådan ändring i bestämmelserna att i landskommun utfärdande av röstlängdsutdrag måtte kunna uppdragas åt annan person än valnämndens ordförande.

Motionerna ledde till sådana ändringar i vallagarna att behörighet att utfärda röstlängdsutdrag skulle på landet tillkomma ej blott valnämndens ordförande utan jämväl dennes suppleant.

I två likalydande motioner (I: 326 och II: 378) vid 1955 års riksdag föreslogs, under åberopande av att nyssnämnda lagändringar visat sig otillräckliga, att riksdagen måtte besluta att även för annan kommun än stad skall på därom gjord framställning kunna utses särskild eller särskilda personer att utfärda röstlängdsutdrag.

Konstitutionsutskottet anförde härom:

I de nu till behandling föreliggande motionerna har framhållits, att den år 1950 genomförda lagändringen visat sig icke vara till fyllest. Utskottet delar denna uppfattning. Enligt utskottets mening är det önskvärt, att jämväl på landet någon är behörig att utfärda röstlängdsutdrag för samtliga röstberättigade inom kommun, som är uppdelad i två eller flera valkretsar. En lagändring härvidlag bör emellertid icke ske på så sätt, att behörigheten att utfärda röstlängdsutdrag obligatoriskt eller fakultativt överflyttas från valnämndens ordförande och suppleanten för denne till någon annan person utan på så sätt, att behörighet i förevarande hänseende tillägges, förutom åtminstone valnämndens ordförande, jämväl någon annan lämplig person. Ändring av gällande regler i ämnet bör enligt utskottets mening föregås av en närmare utredning inom vederbörande departement. Härvid bör, med utgångspunkt från vad som nyss anförts, undersökas, om icke åt kommunalnämndens ordförande lämpligen kunde anförtros att utfärda röstlängdsutdrag för samtliga valdistrikt inom kommunen.

I enlighet med den hemställan, i vilken konstitutionsutskottets yttrande utmynnade, hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning

och förslag till 1956 års riksdag i frågan om vilka personer, som skall vara behöriga att på landet utfärda röstlängdsutdrag.

Betänkandet. I betänkandet har inledningsvis något berörts den kritik, som vid flera tillfällen framförts mot bibehållande överhuvud av kravet på företeende av röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt, beskickning eller konsulat. Utredningen har därvid särskilt uppehållit sig vid den i olika sammanhang yppade tanken att ersätta röstlängdsutdragen med annan legitimationshandling, vilken icke behövde för ändamålet särskilt anskaffas men som ändock vore av den beskaffenhet, att dess användande i det väsentliga medförde samma fördelar som utdraget. För dylikt ändamål kunde tänkas ifrågakomma sådant medborgarkort, varom bestämmelse meddelas i folkbokföringsförordningen. Frågan om utfärdandet av dessa har emellertid numera genom kungörelsen den 30 maj 1952 (nr 342) ställts på framtiden. Då det därjämte måste anses tveksamt om medborgarkorten, såsom de enligt folkbokföringsförordningen bestämts utformade, överhuvud kan tänkas ersätta röstlängdsutdragen, bör enligt utredningens mening den omständigheten att frågan om medborgarkortens införande alltjämt är öppen icke utgöra hinder för partiella reformer beträffande röstlängdsutdragen. I detta sammanhang har utredningen vidare behandlat möjligheten att i stället för röstlängdsutdrag såsom legitimation godtaga de röstkort, som numera på flera håll av magistraten eller valnämnden utsändes till samtliga röstberättigade inom valdistriktet. Utredningen har därvid anfört, att innan dylika röstkort kan godtagas som ersättare för röstlängdsutdragen frågan om deras utformning och utsändande måste bli föremål för särskild utredning. Skulle en dylik utredning anses påkallad, bör emellertid enligt betänkandet denna omständighet lika litet som den ännu icke avgjorda frågan om medborgarkorten som ersättare för röstlängdsutdragen utgöra något hinder mot att nu vidtaga åtgärder, som kan för de röstberättigade underlätta anskaffandet av sådana utdrag.

Vidkommande de påtalade svårigheterna att på landet utfärdade röstlängdsutdrag framhålles i betänkandet, att dessa till väsentlig del sammanhänger med bestämmelserna om behörighet att utfärda sådana utdrag. Medan i stad magistraten eller, om magistrat ej finnes, valnämnden har att förordna utfärdare av röstlängdsutdrag och därvid kan utse en eller flera för uppdraget lämpliga personer, vilka med hänsyn till sina övriga arbetsuppgifter har de bästa förutsättningarna för detsamma, är på landet behörigheten att utfärda röstlängdsutdrag knuten till uppdragen att vara ordförande eller suppleant för denne i valnämnden. Eftersom det på landet finnes en särskild valnämnd inom varje valdistrikt, medför det sätt, varpå behörigheten i förevarande hänseende är ordnad, att det i en kommun, som är indelad i flera valdistrikt, icke finnes någon som är behörig att utfärda röstlängdsutdrag för hela kommunen. Den valnämnd, som skall finnas inom stad utan magistrat, är däremot alltid gemensam för hela staden;

är staden indelad i flera valdistrikt tjänstgör i stället som valförrättare i de olika distrikten av valnämnden utsedda deputerade. I övriga avseenden och således även när det gäller att förordna utfärdare av röstlängdsutdrag fungerar valnämnden för hela staden.

Utredningen tager härefter upp till diskussion frågan om på vad sätt de nuvarande bestämmelserna lämpligen bör ändras till åstadkommande av en mera tillfredsställande ordning för landsbygdens vidkommande. I anslutning till konstitutionsutskottets uttalande att en tänkbar lösning vore, att — med bibehållande av behörigheten åtminstone för valnämndens ordförande att utfärda röstlängdsutdrag för sitt eget valdistrikt — åt kommunalnämndens ordförande gäves behörighet att utfärda röstlängdsutdrag för röstberättigad inom samtliga valdistrikt i kommunen, har utredningen anfört:

Ehuru någon tvekan icke behöver föreligga om att de av utskottet föreslagna personerna i och för sig skulle vara lämpliga för uppdraget, kan det dock ifrågasättas, huruvida det är mest ändamålsenligt att en lagändring genomföres på sådant sätt, att behörigheten att utfärda röstlängdsutdrag på landet jämväl i fortsättningen blir helt knuten till innehavet av vissa andra uppdrag av förtroendekaraktär. Eftersom även uppdraget att vara kommunalnämndens ordförande är av denna karaktär och ordföranden sålunda icke i denna sin egenskap är anställd hos kommunen, måste denne förutsättas på dagarna vara upptagen av förvärvsarbete. Man kan därför icke räkna med att kommunalnämndens ordförande hinner taga befattning med utfärdandet av utdragen förrän efter ordinarie arbetstidens slut och vid en tid på dagen, då i många landskommuner någon postlägenhet icke finnes. Det torde ej ens kunna påräknas, att ordföranden har möjlighet att varje kväll expediera inkomna ansökningar och risk för dröjsmål kommer sålunda alltjämt att kvarstå, även om, som konstitutionsutskottet framhållit, ordföranden, när kommunalkontor finnes, där kan få hjälp med utskrivning och expedition av röstlängdsutdragen.

Enligt utredningen bör man hellre söka en lösning i närmare anslutning till vad som gäller för städerna, där möjlighet finnes att anförtro uppdraget att utfärda röstlängdsutdrag till sådana i stadens tjänst anställda befattningshavare, vilka lättast kan förena uppdraget med sina vanliga arbetsuppgifter och vilka har tillgång till expedition för mottagning av allmänheten. Utredningen framhåller därvid, att efter kommunindelningsreformens genomförande utvecklingen synes gå mot en ökad användning av heltidsanställda tjänstemän också inom landskommunernas förvaltning. Kommuner med kommunalkontor har sålunda regelmässigt kommunalkamrer eller annan befattningshavare, som på grund av arten av sina dagliga uppgifter och sina tjänstgöringsförhållanden i övrigt måste anses väl skickade att utfärda röstlängdsutdrag. Av landets 812 landskommuner hade vid årsskiftet 1954—55 366 kommuner sådana fast anställda tjänstemän, och man måste räkna med att detta antal kommer att öka efterhand.

Med hänsyn till det sätt varpå valnämnderna är organiserade på landet,

med särskilda valnämnder för varje valdistrikt, kan emellertid, enligt utredningen, den rätt att utse röstlängdsutdragsutfärdare, som för städernas del tillkommer magistraten eller i stad utan magistrat valnämnden, icke lämpligen anförtros valnämnd på landet. Om valnämnd på landet erhöle rätt att förordna utfärdare av röstlängdsutdrag, kunde valnämnder i samma kommun komma att därtill utse olika personer och likaså kunde inträffa, att enbart vissa valnämnder inom en kommun utnyttjade en sådan möjlighet. Någon garanti finnes sålunda icke för att en och samma person får rätt att utfärda röstlängdsutdrag för hela kommunen. Det har därför synt utredningen nödvändigt att anförtro uppdraget att meddela dylika förordnanden åt något annat organ. Härvid torde enligt utredningen länsstyrelsen och kommunalfullmäktige — som båda har att taga befattning med valnämndens utseende — främst böra komma i fråga. Lämpligast har utredningen funnit vara, att uppgiften anförtros länsstyrelsen, som nu har att utse ordförande i valnämnden jämte suppleant för denne. Om denna uppgift skall ankomma på länsstyrelsen, torde det vara lämpligt, att något kommunalt organ står som förslagsställare och härtill synes kommunalnämnden vara mest lämpad.

En dylik möjlighet att förordna särskild utfärdare av röstlängdsutdrag kommer, enligt utredningen, att äga sin största betydelse för kommuner, som är indelade i olika valdistrikt. Möjligheten bör emellertid icke vara begränsad till sådana fall utan bör stå öppen för samtliga kommuner.

Med tanke särskilt på de mindre kommuner, som saknar anledning att begära särskild utdragsutfärdare, bör, enligt utredningen, suppleanten för valnämndens ordförande bibehållas vid behörigheten att jämte ordföranden utfärda röstlängdsutdrag.

På grund av vad sålunda i frågan anförts har utredningen funnit gällande bestämmelser böra ändras på sådant sätt, att röstlängdsutdrag på landet får utfärdas, förutom av valnämndens ordförande och dennes suppleant, av den länsstyrelsen på förslag av kommunalnämnden därtill förordnar. Genom att de kommuner, som har anställda tjänstemän, sålunda skulle få möjlighet att utnyttja dessa för utfärdandet av utdragen kan enligt utredningen förväntas, att insända ansökningar som regel blir expedierade samma dag de inkommer. Större möjlighet skulle samtidigt skapas att, exempelvis vid hastigt påkommen resa, genom personligt besök å vederbörande expedition omedelbart utfå röstlängdsutdraget.

Yttrandena. I anslutning till vad i betänkandet anförts på tal om möjligheten att slopa kravet på röstlängdsutdrag och i stället såsom legitimation vid röstning godtaga medborgarkort eller röstkort har *generalpoststyrelsen* erinrat om att statens organisationsnämnd i en den 31 maj 1954 dagtecknad promemoria framlagt preliminärt förslag till ett medborgarkort, som även skulle kunna fylla uppgiften som röstkort. Styrelsen har samtidigt uttalat tvekan om nu på sina håll förekommande röstkort eller ett framtida

medborgarkort kan ersätta röstlängdsutdraget. Styrelsen har därvid särskilt pekat på att röstlängdsutdragen i sin egenskap av ytterkuvert har en rent praktisk funktion, nämligen som omslag för valkuvertet och som underlag för tjänsteanteckningar, väljarens underskrift m. m. *Länsstyrelsen i Örebro län* har funnit det önskvärt, att frågan om möjligheten att ersätta röstlängdsutdragen med röstkort snarast toges under övervägande.

Utredningens förslag att röstlängdsutdrag skall kunna utfärdas för hel landskommun av person som därtill förordnas har i princip tillstyrkts i yttrandena eller lämnats utan principiell erinran. Vissa modifikationer har emellertid i flera yttranden ansetts önskvärda beträffande detaljer i förslaget.

Länsstyrelsen i Stockholms län har anfört:

För att reformen skall få verklig betydelse i praktiken och för att förhindra att frågan — som ju inte i första hand är av kommunal natur och i vart fall icke en enbart borgerlig kommunal angelägenhet — utan bärande skäl bedömes olika i skilda kommuner, synes den föreslagna anordningen böra göras obligatorisk.

Möjligen kunde undantag göras för kommun, som utgör ett valdistrikt. Sådan kommun har dock inte sällan större folkmängd och ytvidd än valdistrikten i kommun med mer än ett valdistrikt. Inte heller i övrigt synes det motiverat att för sådant valdistrikt (kommun) ha endast två personer — valnämndens ordförande och dennes suppleant — som är behöriga att utfärda röstlängdsutdrag.

Av nu anförda skäl anser länsstyrelsen, att den föreslagna reformen bör genomföras över hela linjen, sålunda för samtliga köpingar och landskommuner.

Olika från förslaget avvikande meningar har framförts i frågan om vilken myndighet som bör meddela förordnande för särskild utfärdare av röstlängdsutdrag. Sålunda har *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Göteborgs och Bohus* samt *Örebro län* ifrågasatt, om icke denna uppgift lämpligen bör ankomma på kommunalnämnderna. Därvid har bl. a. framhållits att, därest utredningens förslag genomföres, länsstyrelserna knappast kommer att utse annan än den av kommunalnämnden föreslagne. Det måste under sådana förhållanden vara mera ändamålsenligt, att kommunalnämnden själv betros med uppgiften att meddela förordnande för vederbörande. *Länsstyrelsen i Örebro län* har tillika uttalat, att suppleant bör utses för särskild röstlängdsutfärdare. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har ifrågasatt, om icke förordnande som här avses bör meddelas av kommunalfullmäktige, vilka ju har att utse ledamöter i valnämnd och fatta beslut angående kommunens valkostnader.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ifrågasatt, om icke den rätt att utfärda röstlängdsutdrag, som för närvarande på landet tillkommer även suppleanten för valnämndens ordförande, delvis kan utgå. Erfarenheterna från länets landsbygd har givit vid handen, att ordförandena i valnäm-

derna i det alldeles övervägande antalet valdistrikt ensamma handhar utfärdandet av röstlängdsutdrag. Blott i något enstaka fall har det visat sig, att utdrag utfärdats även av suppleanten. Om i fortsättningen särskild utfärdare av röstlängdsutdrag kommer att finnas för hela kommunen, minskar, enligt länsstyrelsens mening, behovet av att ordförandens suppleant äger utfärda sådana utdrag. Det kan därför övervägas, om icke suppleantens rätt att utfärda röstlängdsutdrag bör gälla endast vid förfall för valnämndens ordförande. Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* bör såväl ordförande som suppleant i valnämnd alltjämt äga utfärda röstlängdsutdrag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har jämväl berört frågan om vilken befattningshavare som bör erhålla förordnande som särskild utfärdare av röstlängdsutdrag och därvid, med instämmande i vad utredningen i denna del anfört, uttalat, att för sådant förordnande i första hand bör ifrågakomma på kommunalkontoren i kommunens tjänst anställda tjänstemän. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har ansett det föreslagna förfarings sättet med utfärdande av särskilda förordnanden onödigt tungrott och ifrågasatt, om det ej är lämpligare att kommunalnämndsordförande och kommunalkamrer förklaras vara utan förordnande behöriga att utfärda röstlängdsutdrag.

Departementschefen. Såsom utredningen framhållit föreligger icke för närvarande förutsättningar för att upptaga spörsmålet om ersättande av röstlängdsutdragen med annan legitimationshandling, som icke behöver för varje val särskilt anskaffas. Vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande utfärdande av dessa utdrag kan emellertid vara ägnade att underlätta valdeltagandet för de röstberättigade. Det förslag, som utredningen i detta hänseende framlagt, innebär att, utöver valnämndens ordförande och dennes suppleant, annan person skall kunna förordnas att utfärda röstlängdsutdrag. Fördelen av den föreslagna anordningen gör sig i första hand gällande för kommuner, som är uppdelade i flera valdistrikt. För dessa innebär reformen nämligen att de röstberättigade kan vända sig till en för hela kommunen gemensam utfärdare av utdragen. De kan därigenom undgå det dröjsmål och den omgång i övrigt, som kan bli följderna av att de på grund av bristande kännedom om valdistriktsindelningen vänder sig till fel valdistrikt. En ytterligare fördel är att behörigheten att utfärda röstlängdsutdrag också i landskommunerna kan såsom tjänsteangelägenhet anförtros kommunal befattningshavare, som under tjänstetid regelmässigt är anträffbar på en för allmänheten tillgänglig expedition. Det sistnämnda är vanligen icke fallet med valnämndernas ordförande och deras suppleanter, vilkas uppdrag ofta skötes på fritid vid sidan av deras ordinarie förvärvsarbete. Då utredningens förslag synes innebära en praktisk förbättring av gällande bestämmelser, biträder jag förslaget.

Något behov av att, såsom i ett yttrande ifrågasatts, göra anordningen med särskild utfärdare av röstlängdsutdrag obligatorisk torde icke föreligga.

Vidkommande härefter frågan på vilken myndighet det bör ankomma att

på landet meddela förordnande för särskild utfärdare av röstlängdsutdrag har i flera yttranden uttalats, att denna befogenhet borde kunna läggas i händerna på kommunalnämnden. I ett yttrande har uppgiften ansetts böra anförtros kommunalfullmäktige. Ingen av berörda myndigheter torde väl ur principiell synpunkt vara olämplig för uppgiften. Då emellertid länsstyrelsen har att utse ordförande i valnämnd och suppleant för denne, synes det mera konsekvent, att länsstyrelsen meddelar förordnande också för den, som jämte dessa skall äga utfärda röstlängdsutdrag. För en sådan lösning talar jämväl det skälet att i huvudsak samma fordringar i kompetensavseende synes böra ställas på särskild utfärdare av röstlängdsutdrag som på ordförande i valnämnd och dennes suppleant. För uppnående av enhetlighet i bedömandet härvidlag är det givetvis lämpligast, att förordnande till de nu nämnda uppdragen meddelas av en och samma myndighet. Jag biträder fördenskull utredningens förslag att förordnande för särskild utfärdare bör meddelas av länsstyrelsen. Till uppdraget torde, i enlighet med vad jag nyss uttalat, böra i första hand ifrågakomma i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som under tjänstetid kan anträffas på en för allmänheten tillgänglig expedition, närmast kommunalkamrer eller motsvarande tjänsteman.

Någon ändring i fråga om behörigheten för valnämndens ordförande och dennes suppleant att, på sätt som hittills, utfärda röstlängdsutdrag för sitt valdistrikt finner jag, i likhet med utredningen, icke föranledas av den nu föreslagna möjligheten till utseende av särskild utfärdare av röstlängdsutdrag i landskommun. Vad särskilt angår suppleantens behörighet anser jag det alltjämt kunna vara av värde att, framför allt i större valdistrikt, tillgång finnes till någon som vid behov kan avlasta ordföranden någon del av den arbetsbörda, som utfärdandet av röstlängdsutdrag kan antagas komma att medföra även om särskild utfärdare av sådana utdrag finnes utsedd i kommunen.

III. Frågan om ändring av bestämmelserna rörande röstmottagning å beskickningar och konsulat

Gällande rätt m. m. Vallagen innehåller i 70—75 §§ bestämmelser om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat. Enligt 70 § 2 mom. får vid andrakammarval röstberättigad, som med skäl kan antagas komma att å valdagen vistas utom riket, redan före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är upptagen i röstlängd. Valsedeln skall avlämnas inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer. Samma förmån tillkommer röstberättigad, som utövar militärtjänst eller viss annan verksamhet och till följd av tjänstens utövning icke kan rösta på valdagen. I 72 § stadgas att röstmottagare är inom riket den

postfunktionär, som enligt av generalpoststyrelsen meddelade föreskrifter utses därtill, samt utom riket beskickningens eller konsulatets chef eller den han sätter i sitt ställe. Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar, enligt vad i lagens 75 § sägs, skall insändas till överståthållarämbetet. Chefen för beskickningen eller konsulatet skall utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom. Jämlikt 75 § åligger det vidare röstmottagare utom riket att till överståthållarämbetet översända ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, i så god tid, att kuverten kan beräknas vara överståthållarämbetet tillhanda sist dagen efter valdagen. I 75 § stadgas också att ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till överståthållarämbetet, skall införas i särskild förteckning samt, om väljaren tillhör valkrets, för vilken överståthållarämbetet ej har att verkställa röstsammanräkning, snarast möjligt med posten vidarebefordras till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen. Om sammanräkning av avgivna röster stadgas i 76 §. Enligt denna paragraf skall sammanräkningen verkställas vid offentlig för rättning, som skall påbörjas så snart ske kan, dock icke förrän å åttonde dagen efter valdagen.

För kommunalvalen gäller i nu berörda hänseenden motsvarande bestämmelser. Dessa återfinnes i 35, 37, 40, 41 och 43 §§ kommunala vallagen.

I motion (II: 257) vid 1953 års riksdag kritiserades bestämmelsen i vallagarna, att valsedlarna från röstmottagare utrikes skall översändas till överståthållarämbetet i så god tid, att de kan beräknas vara ämbetet tillhanda sist dagen efter valdagen. Bestämmelsen medförde att avlägset belägna beskickningar och konsulat måste avsluta röstmottagningen avsevärd tid före valdagen. Enligt motionärens mening borde det icke vara förenat med några olägenheter, om den tid då valsedlarna skulle vara överståthållarämbetet tillhanda förlängdes några dagar. Detta skulle kunna möjliggöra, att den sista dagen för röstning utomlands i åtminstone de flesta europeiska länder sammanföll med valdagen i Sverige. Konstitutionsutskottet, som i anledning av motionen föreslog riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om översyn av hithörande bestämmelser, uttalade i sitt utlåtande nr 7, att det borde undersökas, huruvida bestämmelserna lämpligen kunde ändras därhän, att röstning å vissa beskickningar och konsulat kunde äga rum å själva valdagen samt att den tidpunkt, vid vilken valsedlarna skulle insändas till överståthållarämbetet, kunde flyttas framåt några dagar.

I skrivelse den 28 mars 1953, nr 99, hemställde riksdagen i anledning av motionen om översyn av bestämmelserna i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen beträffande röstmottagning å beskickningar och konsulat.

Betänkandet. För att belysa behovet av en ändring och möjligheten att med bibehållandet av överståthållarämbetet som mellanled framflytta tidpunkten för valsedlarnas insändande lämnas i betänkandet följande uppgifter i fråga om röstningen å beskickningar och konsulat. Antalet röstande utgjorde 1 822 personer vid andrakammarvalen 1948, 1 700 personer vid kommunalvalen 1950, 2 273 personer vid andrakammarvalen 1952 och 2 288 personer vid kommunalvalen 1954. Vid 1952 års val var röstmottagning anordnad vid etthundraaderton beskickningar och konsulat. Av dessa låg sextiotvå i Europa, sjutton i Asien, elva i Afrika, tjugosex i Amerika och två i Australien. Vid 1954 års val var röstmottagning anordnad på ytterligare en ort i Europa och en i Asien. Röstmottagningen avslutades vid de båda sistnämnda valen på de flesta orterna inom Europa tre dagar före valdagen eller senare. Inom övriga världsdelar utom Australien avslutades röstmottagningen genomsnittligt en vecka före valdagen. Vid 1954 års val växlade tiderna för valets avslutande i Asien mellan två och sexton dagar, i Afrika mellan tre och elva dagar, i Amerika mellan tre och femton dagar samt i Australien mellan elva och sexton dagar före valdagen.

I betänkandet meddelas vidare, att av de 2 288 ytterkuvert, som vid 1954 års val översändes till överståthållarämbetet från beskickningar och konsulat, sammanlagt 1 095 inkommit före valdagen. Dagen efter valdagen inkom 1 082 kuvert samt under de andra, tredje och fjärde dagarna tillhoppa 108 kuvert, så att å fjärde dagen efter valet sammanlagt 2 285 kuvert inkommit. Av de inkomna kuverten vidarebefordrades 1 489 till andra sammanräkningsmyndigheter, medan 799 avsåg valet inom Stockholms stad.

Då en förlängning av röstmottagningstiden otvivelaktigt skulle innebära en önskvärd förbättring av möjligheterna att rösta å beskickningar och konsulat, bör enligt utredningen en dylik förlängning komma till stånd i den mån den är praktiskt genomförbar. I sistnämnda hänseende har utredningen anfört:

Av uppgifter som lämnats av överståthållarämbetet framgår, att ämbetet lärer ha möjlighet att till vederbörande sammanräkningsmyndighet så snabbt översända även sådana valsedlar, som inkommit till ämbetet först på fjärde dagen efter valet, att de kunna beräknas med säkerhet komma sammanräkningsmyndigheten tillhanda före röstsammanräkningens början. Därvid har tiden beräknats på följande sätt. Eftersom de allmänna valen äga rum på en söndag, infaller den åttonde dagen efter valet — den dag, då sammanräkningen tidigast får börja — alltid på en måndag. Det synes vara nödvändigt att räkna med att sammanräkningen tager sin början, innan måndagens post inkommit till sammanräkningsmyndigheten. För att säkerhet skall vinnas, att från överståthållarämbetet översända valsedlar skola före sammanräkningen ha inkommit till myndigheten, måste försändelserna med valsedlar avlämnas för postbefordran i så god tid, att de nå myndigheten redan på lördagen efter valet. Som sammanräkningsmyndighet fungerar vid andrakammarval länsstyrelsen, vilken jämväl har denna uppgift vid kommunala val å landsbygden, liksom även i sådana fall, då vid val av landstingsmän eller kyrkofullmäktige valkretsen resp. församlingen består av landsbygd och stad. I övrigt är vid kommunala val magistrat eller valnämnd i stad utan magistrat sammanräkningsmyndighet. Adressort till

sammanräkningsmyndighet är sålunda alltid stad. Enär det bedömts som möjligt att med erforderlig insats av personal vidarebefordra till överståthållarämbetet inkomna valsedlar till andra sammanräkningsmyndigheter samma dag de inkommit, skulle minst två dagar återstå för postbefordringen, därest sista dagen, då valsedlarna skola vara överståthållarämbetet tillhanda, bestämmes till fjärde dagen efter valet. Detta bör också vara tillräckligt. Framhållas må att valsedlarna expedieras från överståthållarämbetet alltefter som de inkomma samt att man icke torde behöva räkna med att mer än en del av valsedlarna inkomma sista dagen.

Med hänsyn till det sålunda anförda har utredningen ansett en sådan ändring i 75 § vallagen och 40 § kommunala vallagen böra komma till stånd, att valsedlar som avlämnats vid röstning å beskickning eller konsulat skall översändas till överståthållarämbetet i så god tid, att de kan beräknas vara ämbetet tillhanda sist å fjärde dagen efter valdagen. Det förutsattes därvid, att rösterna alltid skall insändas omedelbart efter det röstmottagningen avslutats.

Med den förlängning av röstmottagningstiden som förordats i betänkandet skulle, enligt utredningen, på många platser röstning kunna ske ända fram till valdagen. Utredningen har därför funnit bestämmelserna i 72 § vallagen och 37 § kommunala vallagen böra utformas så att denna möjlighet framgår därav.

Yttrandena. Förslaget har i förevarande del, på ett undantag när, i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. *Generalpoststyrelsen*, som tillhör dem som tillstyrkt förslaget, har därvid anført:

Med de snabba postförbindelser, som numera finnas, torde man kunna räkna med att röster, som mottagits på själva valdagen, skola hinna fram till överståthållarämbetet inom stadgad tid, dvs. senast fjärde dagen efter valdagen, icke blott från beskickningar och konsulat i Europa utan i vissa fall också från dylika i andra världsdelar, t. ex. från Nordamerika. Även inom landet kan man räkna med att rösterna vid normal postgång skola nå fram till sammanräkningsmyndigheterna, innan sammanräkningen tar sin början, förutsatt att överståthållarämbetet vidarebefordrar rösterna omgående. En omständighet, som i undantagsfall skulle kunna inverka förseende på tidtabellen vore, om några helgdagar skulle inträffa under tiden mellan valdagen och sammanräkningsdagen. Detta skulle teoretiskt sett kunna inträffa t. ex. vid särskilda kommunalval. Med tanke på den ringa frekvensen av väljare, som bruka rösta inför röstmottagare vid dylika val, synes denna möjlighet ha så liten praktisk betydelse, att den icke bör inverka på frågans lösning i stort.

Den föreslagna reformen torde enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* komma att av sjöfolket betraktas som en halvmesyr som endast i obetydlig utsträckning tillgodoser dess intressen. Länsstyrelsen har uttalat att det på längre sikt vore av värde att undersöka möjligheterna att ytterligare underlätta de ombordanställdas valdeltagande.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, ensam, har funnit skäl ej föreligga till förlängning av tiden för röstmottagning utom riket på beskickningar och

konsulat. Enligt länsstyrelsens mening torde det endast vara i undantagsfall som nuvarande bestämmelser i ämnet medför försvårat valdeltagande, om försändelserna från beskickningarna och konsulaten befordras på snabast möjliga sätt. Gagnet av den föreslagna förlängningen skulle därför vara synnerligen begränsat, samtidigt som andra olägenheter skulle kunna uppkomma. Risken för att till följd av försening i postgången, felexpediering o. dyl. en försändelse icke når sammanräkningsmyndigheten i tid måste sålunda bli större, om valedelförsändelserna icke behöver vara överståthållarämbetet tillhanda förrän å fjärde dagen efter valet. Länsstyrelsen har på dessa grunder avstyrkt, att förslaget lägges till grund för lagstiftning.

I övrigt har i yttrandena berörts några särskilda frågor. Sålunda har *länsstyrelsen i Jönköpings län* anfört, att 72 § andra stycket vallagen och 37 § andra stycket kommunala vallagen borde förtydligas till klarare framhållande än i utredningens förslag av att röstmottagning icke må äga rum senare än valdagen.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ansett det onödigt, att valedelsförsändelserna från beskickningarna och konsulaten i fortsättningen måste som hittills passera överståthållarämbetet, vilket enligt länsstyrelsens mening föranleder både tidsutdräkt och merarbete på flera håll. Ett översändande direkt till vederbörande sammanräkningsmyndighet har länsstyrelsen ansett icke böra vara förenat med några särskilda besvärligheter för personalen på beskickningarna eller konsulaten, eftersom sammanräkningsmyndighetens namn och adressort måste finnas angivna i röstlängdsutdragen.

Departementschefen. I likhet med flertalet remissinstanser biträder jag på de i betänkandet anförda skälen det av utredningen framlagda förslaget om framflyttning till fjärde dagen efter valdagen av den tidpunkt, vid vilken enligt 75 § vallagen och 40 § kommunala vallagen till röstmottagare utom riket avgivna valedlar sist skall vara överståthållarämbetet tillhanda. Med de snabba postförbindelser, som numera står till buds, vinnes härigenom att röstmottagning utom riket i icke ringa utsträckning kan äga rum även på valdagen. De farhågor som i ett yttrande uttalats för att den föreslagna ändringen skulle medföra ökad risk att till följd av försening i postgången, felexpediering o. dyl. en försändelse icke når sammanräkningsmyndigheten i tid till rösträkningen synes, med hänsyn särskilt till vad generalpoststyrelsen i detta hänseende anfört, överdrivna.

Förevarande förslag är icke avsett att innefatta någon slutgiltig lösning av frågan om åtgärder till underlättande av de ombordanställdas röstning. Denna fråga är alltså föremål för behandling av utredningen.

Framflyttningen av tidpunkten för de avgivna röstsedlarnas avsändande från röstmottagare å beskickning och konsulat medför givetvis icke, att röstmottagning får äga rum senare än valdagen.

Under remissbehandlingen har i ett fall kritik framförts mot förslaget att å beskickning och konsulat avgivna röstsedlar i fortsättningen liksom

hittills skall, oavsett vilken valkrets de avser, översändas till överståthållarämbetet för att, där valsedel avser annan valkrets än den för vilken ämbetet är sammanräkningsmyndighet, därefter av ämbetet vidarebefordras till behörig sammanräkningsmyndighet. Därvid har framhållits att, till undvikande av den tidsutdräkt och det merarbete, som detta förfaringsätt innebure, valsedlarna i stället borde få sändas från röstmottagaren direkt till vederbörande sammanräkningsmyndighet. Då emellertid valsedlar från beskickningar och konsulat regelmässigt inkommer till utrikesdepartementet med kurirpost, torde någon väsentlig tidsvinst icke uppkomma genom ett sådant förfarande. För ett översändande till överståthållarämbetet talar även det rent praktiska skälet att en betydande del av ifrågavarande valsedlar regelmässigt avser Stockholms stad och sålunda kommer att stanna hos ämbetet. Jag biträder fördenskuil utredningens förslag om bibehållande av hittillsvarande regler i nu berörda hänseende.

I samband med nu avsedda ändringar i 75 § vallagen och 40 § kommunala vallagen bör sådan jämkning ske av 70 § vallagen och 35 § kommunala vallagen att dessa bestämmelser kommer att täcka även det däri hittills ej behandlade fallet att röstning på beskickning eller konsulat äger rum på valdagen.

På grund av vad nu anförts har inom justitiedepartementet upprättats

- 1) *förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen;*
- 2) *förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt*
- 3) *förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).*

Föredraganden hemställer att förslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen, det förstnämnda för prövning i grundlagsenlig ordning och de båda sistnämnda till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sverker Jonson